

КАРАЦИЋ

ЛИСТ ЗА СРПСКИ НАРОДНИ ЖИВОТ, ОБИЧАЈЕ И ПРЕДАЊЕ

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ

ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

ПРОФ. УЧИТЕЉ. ШКОЛЕ

БРОЈ 6. и 7. У Алексинцу, Јуни и Јули 1901. ГОД. III.

Ђурђев дан

(у Левчу)

1. На „Биљани Петак.“ Петак пред Ђурђев дан зове се „Биљани Петак.“ Овога дана жене иду у поље „у траве“. Ако не би имало оних трава, које њима требају, у атару њиховога села, оне ће за то да иду чак у атар ког другог села. Тамо обично наберу ове траве: коприву, копитњак, сисачу, омилен, одолен, петлово перо, петлова креста, ђурђевдан (ђерђеву травицу), поврату, оман, млечнику, јечам, слез, златноглав, простреју, зечје уши, дебелицу, вратич, крављачу, подбео, навалу, козлац, гороцвет, кукурек, мечју шапу, — и налеме гранчица од леске, дрена и граба. — Нарочито се труде да набаве поврату и навалу.

„У траве“ мајке воде ћерке, а свекрве снахе, те им тако показују, да и оне знају потребне траве. Све жене не знају подједнако, које би траве требало за овај дан брати; за то има нарочитих жена, које се у овом послу најбоље разбирају, а остале се жене грабе, да с таквима при овом послу буду у друштву. . . . Набране траве доносе кући и остављају на неко склопито место, да ту дочекају Ђурђев дан.

2. У очи Ђурђев дана. У вече, у очи Ђурђев дана, наломи се врбових гранчица, па се с оним већ набраним лесковим, дреновим и грабовим гранчицама и цвећем од јоргована, оките прозори и врата на кући и осталим зградама, као и спољашња вратница (до пута). Ово за то, да година окити берићетом, а дом животом и здрављем . . . Поред тога ове се вечери, а и целе

ноћи „чини“ (врача) око стоке, а и иначе. Тако ће многе жене у вече протерати овце и осталу ситну стоку кроз обруч или преко своје канице; то за то, да стока држи (потпомаже) кућу, или да се не растура, но увек да буде на окупу... Понеке (жене) у вече напуне ведрицу (ведро) водом (обично текућом), око које вежу (на црвеном кончићу) олово и потковицу (обично говеђу), па је тако мету у тор, међу стоком, да преноћи. Кад је остављају, онда обично говоре: „Како си данас пуна и тешка, тако да будеш на век!“ — У јутру кад пођу на мужу исту ведрицу опашу врбовим прутом (да млеко у ведрици расте, навире као врба) и заките је здравцем (да је млеко здраво), селином и копитњаком.

Многе се жене боје, да им која врачара (нарочито сусетка) ноћу, у очи Бурђев дана, не одузме млеко од стоке (музне), за то понеке противу тога исте вечери чине овако: узму кантар, катанац и божићну сѐ (која се нарочито за ово од Божића оставља), па с истим стварима опколе једаред око сточног тора, па затворе катанац; за тим га идући отворе, па га пред вратима опет затворе; тако три пута. При овом говоре: „Мој бели смок (сир, кајмак, масло, и др.) сѐ солио, кантар мерио, а катанац чувао од душмана и злотвора!“ — Понеке противу овога просипљу пепео или брашно око тора говорећи: „Кад се пепео (или брашно) покупио, тад се мојој стоци учинило“ (тако три пута). — А да се не би стоци учинило (да се не пати или да нема млека) многи целе ове ноћи (у очи Бурђев дана) пуцају из пушака; то чине, да би тим заплашили врачаре, те да се не приближују њиховом тору, а и да би им стока била на гласу као глас из пушке. — Још се противу овога (т. ј. да се не учини стоци) чини и ово: У очи овога дана мету жив угљен на земљу, поспу га водом, па га покрију сачем. За тим исти сач гребу гребенима или грабуљом, говорећи: „Како цврчи овај угљен, тако нека цврчи и она, која би ми ноћас стоци учинила; како ја сада овај сач гребем, тако њу (тј врачару) у паклу гребли (тако три пута). После се угашени угљен истуца, помеша са пепелом и проспе око тора у коме је стока, говорећи, као и при просипању пепела.

Врачаре пак овако чине ове ноћи (и то само ове ноћи): У неко доба ноћи оне дођу до тора домаћина коме су намерне да чине; ту у неком склонитом месту свуку све хаљине са себе па узјашу вратило, које нарочито за ово понесу од куће са собом. Јашући вратило оне три пута протрче око тора (у коме је стока) говорећи: „Оп, оп, оп; Марку (или већ како се буде звао) троп; мени смок“. Бивало је случајева, да су ове врачаре на делу хватане, па је с њима бивало свашта. Друге опет (врачаре) бацају ове ноћи, ономе коме су намерне да учине у тор сплачину (помије) или преврнут бусен земље на коме му је (тј. до-

тичном домашину коме се чини) стојала ведрица, или покварено јаје (муњак), — хотећи и тим да учине, те да овај нема користи од стоке коју музе (сплачина и јаје, да му се млеко квари, а преврнут бусен да му се млеко преврће (груша) и да му се све преврне од добра на зло). . . .

Многе мајке, у очи Ђурђев дана, остављају на шипку да преноћи црвен и бео конац, који сутра узимају те везују деци око гуше (чешће и са којом ситном парицом) а на место истог остављају жут и црн конац говорећи: „Остављам жутило, а узимам црвенило; остављам црнило а узимам белило“

По гдегде постоји обичај, да ноћу, у очи овога празника, скићу момци по селу и пољу. Деси се случај да исти по кад кад учине штету ономе, који је ма кога од њих (они обично иду у друштву по 2—3) ма шта наљутио (напр. није му дао девојку кад му је овај потражио). А кад хоће коју девојку да орезила (осрамоте), а они јој ове ноћи скину и однесу вратницу са авлије, па је баце где год у близини, или јој што је још горе), украду хаљине (нарочито кошуљу) кад се ова, ове ноћи у зору, буде купала у води или ваљала по јечму. . . . Ово се сматра као велика увреда за дотичну девојку и њена породица или фамилија трага за дотичнима па кад дозна који су, свети се обично истим начином (тј. ако и они буду имали девојку у кући; у противном чим другим). . . .

Девојке ове ноћи такође чине. То се чиње обично односи највише на њихову удадбу. Тако: неке се ноћу (или изјутра рано — пре зоре) ваљају по јечму, да момци јече за њима; друге се купају на вишњи или грабу, или јашу једно од ова два дрвета, да се момци грабе или да свисну за њима; треће ће исте вечери да откину подједнако два перута бела лука, намењујући, један себи, а један ономе (момку) кога буду волеле, па ако у јутру (на Ђурђев дан) буде већи ма који од та два перута, неће се узети, — у противном, ако буду једнаки, узеће се; четврте ће у очи овога дана набрати иверака (од дрва) и метути иза врата, да ту преноће, па ће их у јутру пребројати, и ако буду чив (пър), удаће се још те године, — а ако је тек — неће; пете ће, пред легање у постељу, да мету у своју ципелу (или опанак) мало хлеба (и то обично први залагај који су те вечери метуле у уста), соли, воде, масти, јечма, чунак, чешаљ, и нож, говорећи при том: „Ко је наш (односно мој) суђеник, нека дође вечерас код нас (односно мене); ако је гладан, ево му хлеба и соли; ако је жедан ево му воде; ако је бос, ево му ципела (или опанака) да се обује; ако је на коњу, ево му зоби за коња; ако мора да пређе преко воде, ево му чуна(к) да се превезе; ако је неочешљан, ево му чешаљ и маст да се очешља; ако мора да пређе преко горе, ево му ножа да сече гору и да се брани од зверова,“ — тако три пута; шесте ће опет у јутру

рано да се окупају на преврнутом кориту, да би се момцима за њима памет преврнула; седме ће такође у јутру рано да баце сметлиште на буњиште, говорећи: „Сметлиште на буњиште, наводација уз пепелиште“ (тако три пута); осме ће се ово јутро окупати са травом омиленом, те да би сваком омилене; девете ће пазити кога ће момка ове ноћи да сне (сањају), држећи, да ће им исти бити вереник; итд. итд. . . .

3. На Ђурђев дан. У јутру рано (пре сунца) на Ђурђев дан сва се кућна чељад (а нарочито деца) окупају у кориту или у реци, ако је близу. У исту воду међу: копитњак, здравац, калопер, омилен, коприву, селин, и друге траве и цвеће. Улога сваке метуте траве обично се тумачи по самом имену (напр. здравац да је здрав онај који се купа; омилен, да је мио, да омили, итд.), али коприву међу, да деца жарко љубе (воле) своје родитеље. После купања сви се обуку у ново и чисто одело и опашу врбом и дреном. Врбом се опасују да расту као врба; а дреном, да буду здрави као дрен. Још им задевају за појас: здравац, селин, рутвицу, и још које цвеће. — Кога би сунце затекло у постељи на Ђурђев дан, тај неће бити здрав преко целе године.

Ово јутро пусти се рано стока (нарочито музна), те се напасе по пшеници и великој трави. Сваки се сада труди да му стока буде добро сита, јер верује: каква му стока буде данас таква ће му бити и преко целе године. Занимљиво је, да ово јутро стока пасе обично росну траву, па су ретки случајеви, да којој што шкоди; народ тумачи, да је сада чува сам Св. Ђурђе. — Чим се музна стока дотера с паше одмах се музе у окићену ведрицу, као што смо већ то напоменули. То се млеко свари и даје после деци да једу. Сваком, пре једења сипају воду за врат, да би млека имало као воде (доста). — Многи не окушају млеко, сир и јагњеће месо, пре Ђурђев дана, а нарочито то неће никако окусити мајке којима су деца умирала или које имају малу децу „на сиси.“

Овога дана стока се крми око ручка (око 8 - 10 сати пре подне) и то на овај начин: С трицама (мекињама) се помешају све оне траве, које су набране на „Биљани Петак“, па се с истим закрми сва стока. За ово се набране траве претходно ситно исецкају, те како би се лакше с трицама замеле. Стоку крме обично жене (домаћице), а ређе људи. Понеке жене међу трице у круг од своје канице, те да се неби стока преко године растура. Ове се трице соли сољу остављеном од Бадњег дана. — Стока се свај дан крми, да би била преко године здрава и напредна. — Телад од крава и јагањци од оваца, овај се дан не одвајају после мужења, већ цео дан иду заједно; „тако се ваља“ . . .

У јутру рано на Ђурђев дан направе од донетог лесковог

прућа неколико крстића, па по један мету за слеме или стреју од кућа и осталих зграда, а остале однесу у њиве и винограде, те и тамо по један забоду у земљу. Ово се чини за то, да би крст сачувао дом и имаће од свакога зла и непогоде.

Многе жене измивају ово јутро косу (главу) своје деце са сврачијим или врањим јајетом. Ово чине за то, да не би после деца имала полеп (прут — перут) по коси.

Овога дана ретко ће који преко дана спавати, јер кажу: ко то чини, биће после преко целе године спављив и дремљив.

Имућнији (сточнији) људи за овај дан кољу јагањце, јер верују, да ће им се стока после боље патити (множити).

Ко је шугав треба ово јутро да се окупа у роси, па ће му — веле — после шуга проћи.

„Ваља се“ мати на Ђурђев дан да посеје конопље, па ће после деца да јој расту брзо као конопље.

„Не ваља се“ на три дана пред Ђурђев дан сејати кукуруз, јер ће да га једе црв.

Ако је на Ђурђев дан ведро, биће родна (берићатна) година.

1. МАЈА 1901. год.

Пољна.

ЗАБЕЛЕЖИО

Ст. М. МИЈАТОВИЋ,
УЧИТЕЉ.

Медицински обичаји у Срба

Ево у име Божје почињемо изнашање грађе и из народне медицине, која нам се прилично прикупила.

На народној медицини у нас је рађено врло мало. О значају народне медицине и медицинских обичаја рекли смо реч две испред „Упутства за скупљање грађе из народне медицине“ од Др С. Ватера, која смо наштампали у „Народном Здрављу“ од прошле године и посебно, — те о томе овде ништа не говоримо. Надали смо се да ће ова „Упутства“ ко од наших лекара попунити, и за испитивање наше народне медицине, специјално удесити. Но од тога не би ништа. С тога да не бисмо и даље чекали са прикупљањем и издавањем медицинске грађе и обичаја из народа препоручујемо и даље ова, преведена, упутства и отпочињемо издавати оно што смо до сад добили.

Уредништво

ИЗ НАРОДНЕ МЕДИЦИНЕ У ЛЕВЧУ

1. Кад коме иде крв на нос најбрже се зауставља, ако се у ону ноздрву, одакле иста тече, ушмркне добро и јако. винско

сирће. Неки, у овом случају дижу у вис ону руку из које ноздрве иде крв, а неки поливају главу (а нарочито потиљак) хладном водом и на потиљачи свезују два прамена или два влакна косе, а неки пусте те им кану три капи крви на жив угљен.

2. Крв на рани (посекотини или др.) заустављају: неки метањем ситне соли на исту; неки састругу са кајиша (с доње неуглађене стране) ситна влакна, па то мету на рану и крв зауставе; неки згоре вуну (врану), па оним угљеном засоле рану и крв престане (овај се начин највише употребљава); неки засољавају рану прахом од зреле пухаре (*Licoperdon bovista balb*), па, кажу, да и то помаже.

3. Да рана (нарочито од изгоретине) брзо „прође“ понеки раде овако: Испеку жути пасуљ (чучавац), за тим га разделе на полутине и исте прилепе на рану. Ако се пасуљ одмах прихвати за месо рана ће брзо да прође; у противном неће.

На ране још међу лишће од траве боквице, подбела и самобајке. А изгоретину испирају људском мокраћом и на њу међу лишће од кисела купуса или је мажу чистим зејтином.

Већу посекотину соли ситно истученим угљеном од црвене врбе, или на њу међу истучено лишће од хајдучке траве или месечине (спориша), које предходно наквасе људском мокраћом.

4. Кад свиње болују од гронице, онда се противу те болести употребљава трава гроница (*Lepidium rudemale L.*), која расте по пољу, особито око каквих развалина. Ова се трава истуче ситно, па се са осталом храном даје свињама, те једу.

5. Кад се који убоде (нарочито у ногу) превијају му на оно место, где се убо, танак крижић сланине. А ако је трн остао у месу онда међу на рану зечју маст, која је после мале употребе извуче трн.

6. Противу пробада или тишње употребљава се: вода (чиста) сипана кроз гркљан од „божићњара“, или вода сипана кроз пиштољ или нож, којим је убијен човек, коју треба да пије болесник; вода у којој је стајала „стрелица“ (која се налази код дрвета где је гром ударио) или вода у којој је кисељена вилска ложичица¹⁾ (печурка или трут који расте на пању од брескве), којом такође болесника треба запајати; борова смола метута на плаву хартију, истуцан рен помешан са сирћетом и зејтином, тамњан помешан са беланцетом од јајета и ситно истуцано лишће

1) Народ верује да ову печурку ноћу бљују вештице од поједених срдаца људских. Она је мека скоро као бела цигерица.

са цвећем траве слачице, помешано са пшеничним брашном и винским сирћетом, које се привија на место које боли.

7. Противу гушобоље истуче се ситно нишадор и метне у цевку од обзовиног дрвета, па се то дуне (кроз исту) болеснику у гушу. По неки дају болеснику те пије зејтин или гас (!) а при том му мажу грло и врат зејтином или ракијом.

8. Противу „крајника“ у овом је крају опште познати народни лек дугачки прст, ложица или шишарка, неке бабе „веште“ у том послу, којим бута болеснику по ждрелу где се обично крајници и појављују.

9. Да мицина провали и да што пре прође неки међу на исту јаје од уштројеног пса (сирово), које претходно расеку и онако вруће мету на рану. Други опет распирају жабу, па је соли са нишадором, и тако је превију на рану. Трећи превијају на исту свињску балегу. Четврти пеку репу и онако врућу међу на болно место. Пети кувају ланено семе с млеком све док се не згусне, па после то превијају на болно место. Шести међу на исту суву шљиву (воћку) посољену нишадором. Седми превијају сириште или ситно исецкано говеђе месо и т. д.

10. Кад коме опада коса с главе онда ваља да измије главу водом из траве уставе или чешљуге. А кад има по глави перут онда ваља главу да измије сврачијим јајетом.....

11. Противу грознице лек је: Унутрашња кожица од живиног бубрега (желуца). Ту кожицу ваља осушити, истући у ситан прах и давати болеснику да пије у води, кафи или каквом другом пићу. — Или: жабу камењарку ваља болесник да пољуби, и пустиће га грозница. — Или кора од врбе кувана у води, коју треба болесник онако горку да пије — Или: трава кичица кувана у води, која треба да се пије наштину. Или: купање у хладној води, а нарочито изненадно скакање у речну хладну воду. Или: купање у води у којој је пре тога покисељена лисичја лубања. Или: бели лук истуцан са љутом печеном паприком и помешан јаким сирћетом које треба болесник „силом“ да једе наштину (у јутру). Или: болесник треба пуну торбу камења да однесе до најближе реке или потока, па све то тамо да баца (сем торбе), говорећи (три пута): „са камењем, нека остане и моја грозница,“ па да се брзо врати кући. Или: љуту комову ракију помешану са ситно истуцаним нишадором, треба пити у јутру наштину. Или: запајање болесника водом узетом са 9 извора у којој су преноћили белези (који кончић од хаљина) узетих од 9 удовица. Или:

пијење што је могуће више чисте хладне воде. Или : трава линцура, која треба претходно да је покисељена у комовој ракији, па да се тако пије.

12. Противу јектике лек је : Са мртвацем, који је умро од исте болести ваља закопати једно стакло црног доброг вина, које треба оставити отворено. Ту ваља да стоји четрдесет дана. После тога треба га извадити и с истим ваља запајати како здраве, тако и болесне, да би ово дуже трајало исто вино помешају са пшеничним брашном, па од тога умесе колачиће, које осуше на сунцу и после дају болеснику. — Или : пијење, у јутру наштину, пресне сурутке, и једење суве сланине (непечене и некуване). — Или : болесник треба цело лето да спава у тору у коме овце леже.

13. Противу увобоље треба ситно истући камен белутак, па тај прах замесити са соком од црна лука и ту смесу привити испод уха ; или канути неколико капи своје мокраће у оно уво, које боли, па ће проћи.

14. Противу великог кашља (рикавца) лек је : једење мяса од печене свраке : или : пијење млека од крмаче (првоцраскиње) и кобиле (првождрепкиње), или : да магарац обзене комад леба, који треба после дати болеснику да једе ; или : пре сунца ваља болесника провући кроз вињагу ; или : ваља болесника запојити водом из прве (десне) чарапице првог (мушког) детета, или мокраћом дотичног болесника ; или : зелену жабу скувати у води, па ону воду пити ; или : корубу од корњаче испећи, па истуцати, и то помешати с вином и дати болеснику да пије.

15. Врана кобила (првождрепкиња) кад ождреби мушко врано ждребе (без белеге), онда ону сукрвицу, коју ждребе избади из носа треба узети осушити на сунцу и чувати. Неки растворе после ово у води и дају да пије ономе који пати од „велике болести“ (падавице), а неке жене то пију и кад хоће да престану са рађањем деце.

Велику болест (падавицу) неки лече још и овако : Кад свава болесник, кога то сналази, треба узети пиле „непропојче“ па му прекинути главу над његовом средином тела. За овим треба главу од тога пилета закопати више главе болесникове ; труп с крилима испод паса, а ноге испод ногу болесникових. Ово веле, да ће помоћи.

16. Противу усто-боље и болести нузла (десни) неки једу кору од зимозелена, шибљастог дрвета, које расте по нашим шумама, а нарочито луговима и трњацима поред међа.

17. Противу несанице (неспавања) треба узети обојак (или парче хлеба), који се нађе на путу и исти у вече метути под главу, па ће се лепо спавати.

ИЗ НАРОДНЕ МЕДИЦИНЕ У СЕНТОМАШУ У БАЧКОЈ.

1. Шугу (људску) лече овако: Утуче се ситно плаветни камен, па се помеша са живом, машћу и сумпором; том смесом се намаже цело тело, и оде у слабије загрејану пећ (обично кад се хлебови изваде), па се стоји прилично дуго. После тога треба мало чекати, па се добро окупати. То је врло поуздан лек. — Ако има ко по телу сврабеж (а није шуга) нека метне у хладну воду соли, и том водом нека се опере, па ће га проћи. — За шугу говоре, да ће је човек добити одмах чим седне на вруће место, где је шугаво чељаде седело. Шуга се најпре покаже на руци између прстију, а на дланове и на врат неће никад да иде. — Шуга ће проћи, ма се и не лечила, после годину дана. — Сви држе шугу за врло гадну болест, те неће казати нико ником, да је шугав, због тога се и ошугају многи.

2. Кад се ко убоде на стакло или на гвоздени клин, па се загноји рана, метне се на њу зечје масти „да извуче ђубре.“

3. Кад се ко посече, метне се на рану паучина, да застави крв.

4. Кад се испече врућом водом, намаже се по рани бела земља, да извуче ону врућину.

5. Чир се лечи овако: Испече се цела главица црна лукаи неколико оних листова метне се на чир; па ће се пре провалити.

6. Кад ко кашље, пије чај од пелена.

7. Кад је воће цветало а мраз падне, запале под воћком плеве (или тако што, што не може да гори пламеном) па се пуши, да открави мраз.

8. Кад стомак боли, баба (врачара) узме болеснику десну ногу а леву руку, па му метне на трбух говорећи: „Устук на-ступ, устук на-ступ!“ затим леву руку и десну руку метне на трбух и говори то исто.

9. Крајници се лече овако: Баба врачара пред вече пљуне на прст између малог и великог, и тре по врату говорећи: „Данас и звезде и жљезде, а сутра ни звезде ни жљезде.“ — Нека ће баба турити болеснику прст у грло и гњечити крајнике (то стаје болесника много муке).

10. Грозницу лече овако: Грозничаво чељаде прве недеље (кад је добило грозницу) обеси се о собна врата и воза се на њима говорећи: „Прва недеља, последња грозница, прва недеља, и т. д.“ то се каже „воза грозницу“, па онда залупи врата, да се не би повратила грозница.

11. Кад ко има брадавицу, да онем, који није још видео брадавице, да пљуне на њу, па ће проћи.

12. Кад дете не проговори до друге и треће године, нека га слепац удари гудалом, па ће проговорити.

Прибрао
Јован Дунђерски

О намештању (саљевању) струне у ужичком округу. — Најобичнија болест желуца у нашем народу, како је он зове, јесте струна.

У народу, они, који су дубље посвећени овој врсти болести, држе, да струна није ништа друго него да се желудац померио ма на коју страну и да зато болови наступају, што желудац није на свом месту. Отуда, по њиховом веровању, желудац с једне стране покупи а с друге затегне дамаре (жиле) и повуче бол и у друга места па чак може и у прст палац. Још желудац може да прирасте за кичму (уз пршљенове слабичне).

Струне има обичне и потајне. Обична струна познаје се по јаким и напрасним боловима у желуцу. Потајна пак струна познаје се што дуже траје, болови су мало блажи и на трбуху се оток покаже. — Овај оток може да буде свугде на трбушној дупљи, само не с десне стране.

Вештаци, за лечење ове болести, или како они кажу за намештање и саљевање струне, јесу већином бабе, средовечне жене, а ређе и људи.

Познавање ове болести ево како они врше: Пошто болесник легне на леђа, трбух цео изложи овом народном лекару, лекар пружи кажипрст, велики и домали па их положи на болесников трбух уздуж и попречно (вертикално и хоризонтално), али оба пута тако, да велики прст, који је у средини размакнут од она два по 2--3 с. метра, увек дође на сами пупак. Ако код болесника није струна, онда се куцање дамара (била) осећа на самом пупку под великим прстом.

Ако је струна онда се куцање дамара опажа лево или десно, горе или доле од пупка, дакле, под кажипрстом или до-малим прстом. Или се куцање дамара не осећа нигде. У том случају верују да је желудац прирастао за кичму (слабичне пршљенове).

Ако је тај случај они болесника мало протрљају почињући од слабичних пршљенова па трљајући ка самом пупку. После краћег трљања дамар (било) се покаже, и онда у оба случаја где се осети било ту је побегао желудац.

Сада се приступи самом лечењу. Њега врше разне личности на разне начине.

У свима начинима лечења, према личностима, које играју улогу лекара, није нужно и потребно знати на коју је страну побегао (скренуо) желудац, него је само главно одредити да ли је болест струна или не.

Код првог начина ради се овако :

Болесник, као што смо казали, лежи раскомоћен мирно у постељи. Народни лекар, пошто се уверио да је струна, узме какву цев, пиштољ, шајтов или грлић од каквог стаклета, притисне на пупак и почне га полако завртати тако, да на трбуху скупи кожу и под отвором направи као малу гужву од трбушњака. Држећи тако стави мало меког воска на пупак (ту гужву) и да би притиснуо добро то место опаше добро каквом марамом па после појасом (сељачким тканицама) јако трбух утегне. Затим болеснику добро прстима изгњечи жиле испод пазуха и мишице оне руке на којој је страни струна, а по том добро обмота и утегне мишицу те руке меком марамом и држи по 24 часа. Често пута тако се притегне да сва рука помодри, али то је добар знак за успех лечења.

Пошто се ова процедура сврши онда лекар болесника намести да лежи на десној страни, руке опружи низа се, ноге прикупи, згрчи што може више, а главу му сниско намести. За време болести болесник не сме јесте никакву киселину ни тешку храну. На овај начин, болесник ако не оздрави од један пут, онда се после 24 часа понови иста процедура и успех је сигуран по њиховом веровању и тамо где прави лекари нису помогли.

По другом начину опет лече стручну овако : Узму парче гњецаве средине од хлеба или томе слично, ставе на пупак, затим запале зубљицу доброг луча, забоду усправно у леб на пупку и поклопе загрејаним земљаним лонцем. На тај начин стомак се загреје и прикупи мало те у том и желудац дође на место.

По трећем опет начину ставе пун лонац воде за ватру да проври. За то време болесника истрљају по трбуху, опашу и ставе га да мирно лежи. За тим донесу лонац с проврелом водом и негде у крају собе да и болесник види излију воду у једну

тепсију. Лонац како је загрејан брзо се осуши и док се још није изхладио он га брзо изврну у ту врућу воду те полако постепено увуче сву воду у себе. Ако ова вода уђе под лонац струна је намештена. То готово редовно бива, али болесник редовно не осећа помоћ.

Овај трећи начин, по некима садржи још неких врачања. Тако за воду која се сипа у лонац треба да је цела т. ј. не начета и да је ћутке са извора или чесме донесена. Уз то кад је лонац за ватром проврио и хоће да се истави треба га три пут окренути за сунцем (с лева на десно) и три пут изрећи: „Лонац по Богу отац, намести (Петру — име болесника) желудац. Сунце за гору желудац на мјесто.“ Други опет место ових изговарају ове речи: „Сунце за гору, желудац на мјесто, струна нек иде на море, ће вѝ не буче, пјевац не пјева.“

По четвртом начину неки лече само овако: Болесник легне на леђа. Руке и ноге опружи, под главу не меће ништа, ноге уједначи, а уз табане му прислоне какву јаку даску и неколико пута лупе по дасци ушмице секиром или нечим другим, те услед тога желудац дође на место.

По петом начину преврну литар хладне воде на пуцак, притисну добро да вода не излази, подржи дуго и желудац дође на место.

По шестом опет начину, преврну шољу на пуцак, потпашу је и притегну мало повише, држећи тако док желудац не дође на место.

То су у главном начину намештања (саљевања) струне за које сам ја дознао у ужичком округу. Свакојачко држим да овде нису сви начини него да ће имати још начина на другим местима.

Напомињем да се овако намештају у опште и обична и потајна струна. Само код потајне струне, где постоји оток, или ако се болесник тужи на муку било од бриге или болова у желуцу, или да се опажа ватра у грудима и у опште изнутра, или слаб прохтев за јело — онда на оток или ако њега нема на ошчицу (дупљу желудачку) меће се „јакија.“ „Јакију“ праве овако: узму од 10 п. д. сапун (обично црвен), чашу љуте (препечене) ракије и једно јаје. Сапун иситне и заједно са ракијом и јајетом добро измешају, разлију на кучине (повјесма од конопље, коју још зову и тежина) затим поспу бибером и то привију на поменуто место као сигуран лек.

АЛЕКСИНАЦ

Миличав Д. Марковић

27 II — 1901. год.

Две бајалице из Ресаве. — I. Од далка. Далак се често јавља код нашег сељака. Ма да знаду какву опасност могу очекивати од ове болести ипак ретко одлазе лекару већ обично траже

„бабе“ да им бају. Баје се на више начина, један од њих ја сам записао :

Узме се један камичак, парче воска, парче соли, парче лоја и један мали иверак па испрва само руком прави круг око отеченог места и говори овако :

Без оца се задело,	Један од један,
Без матере родило,	Нек иде у Калалај-гору,
Ви сте девет од девет,	Где петао не поје,
Осам од осам,	Где коњ не вришти,
Седам од седам,	Где во не риче,
Шес' од шес',	Где коза не вречи,
Четири од четири,	Где свиња не грди,
Три од три,	Где овца не блеји
Два од два,	Где мати детету колач не меси!

сад бајалица узима редом камичак, восак, со, лој, и ивер и описујући свачим од тога круг говори : са каменом три пут :

Нек стане ко камен !

са воском :

Нек се растури к'о пчеле по трави !

са сољу :

Нек се растопи к'о со у води !

са лојем :

Нек се растопи к'о лој на угљену !

са ивером :

Нек одлети к'о ивер од кладе !

сад се опет прави руком круг као и из почетка и говори :

Нек остане чисто,

Нек остане благо,

К'о чисто сребро,

К'о млеко материно !

К'о рибље око ;

После свршеног бајања треба камичак бацити у поток или реку ако је има близо, восак, лој и ивер у ватру а со у воду.

II. Од црвеног ветра. — Од црвеног ветра баје се овако : узме се перо, од гуске, патке или ма које домаће пернате животиње, па се њиме прави круг и говори :

Пошли црвени људи,

Повели црвене волове,

Уватили и у црвене плугове,

Поорали црвену њиву,

Посејали црвено жито ;¹⁾

Узели црвене српове,

Пожњели црвено жито,

Повезали у црвене снопове,

Натоварили на црвена кола.

Оврли на црвеном гувну,

1) Пшеница.

Овејали га црвеном лопатом,
 Напунили црвене вреће,
 Отишли у црвену воденицу,
 Самлели црвено брашно,
 Умесици црвену погачу,
 Запретали је у црвену ватру,
 Извадили црвену погачу,
 Двојица јели а трећи немао!

И с тим је бајање завршено..

8—XII 98 год.

Купиновац

ЗАВЕЛЕЖИО ОД СВОЈЕ

БАБЕ ДАНИЦЕ

Ник. Т. Даничић.

Одбрајање (бајање) од гујиног уједа. — У моме крају (округ руднички срез качерски постоји веровање да кад гуја уједе човека или какву другу животињу ваља да одбаје неколико пута на уједеном месту, и онда ће сигурно оздравити, па био ујед од отровне гује или не. А баје се или одбраја овако :

„О Марија, са небеса, зове те Зарија, роком ручак, роком ужина, роком вечера, нити од земље колача, нити од трна покривача.“ Ове речи треба три пута изговорити, па онда око уједеног места девет пута убости иглом, за тим опрати рану чистом — неначетом водом са аптовим или лесковим листом.

16.—VIII—900. г.

Трудељ.

ПРИБЕЛЕЖИО

СВЕТОЗАР ПЕТРОВИЋ

Бајања I. Од страха. — Држи се брашно у обема рукама, па се метну руке на главу и говори се : страови, плаови, бежите из тила¹⁾ и чела ! страови, плаови, бежите из рамена, на што се метну руке на рамена. После се метну руке на прса и каже се : страови, плаови, бежите из срце ! После се мету руке на колена и каже се : страови, плаови, бежите из колена. Затим се мету руке на ноге и говори се : страови, плаови, бежите из нокти, оставите мањи од маковог зрнета ! у земљу да боравите. а да не боравите у Милана (или како му је већ име) то се ради три пута дневно (у јутру, подне и вече).

II. Од крупе. Узме се бели пелин и пепео па се помеша у неком суду, меша се вретеном и говори се : Пошла сиба и врба на војску и трупљика и јектика и суво сунце и крупа. Сиба и врба се врнуше, а трупљика, јектика, суво сунце и крупа погинуше. Там погинуше, там остануше, там се растурише.

Ово се ради 3 пута на дан ; а течност од смеше да се болеснику да пије три пута на дан.

1) Потилак.

III. Од красте (русе). Узме се балегу у прсте и говори се: „руска турска сина зајенила, све је красте на свадбу позвала, сестру Ружу неје позвала.“ А она ју љуто куне: о да бог да, руско турско, из вр¹) се искрутила, из корен се исушила, ту вечер не дочекала.“

Ово се баје три пута дневно: први пут кад се баје ујутру, каже се: „добро вече руско;“ у подне — „помози бог руско,“ а у вече — „добро јутро руско.“

IV. Од велике русе. Њој се баје балегом или перцетом и говори се: „божја мајка сина зајенила, све је красте на свадбу позвала: позва шугу, позва губу, позва велику русу, средњу русу, малу русу и од девет руке русе позва. Русе се љуте неће да иду. Говори им божја мајка Богородица: не срдите се, не љутите се, да прирастете да привенете, да се осушите као балегу у плот.“ На ово баца балегу у плот.

Прибележио од бабе Неде
из Вакупа (села близу Алексинца)
Милан Ђ. Јовановић.

Народно предање о местима

Име села Бâ. — Пре 500 година дођу у околину ваљевску три брата из прека, да раде зидарски занат, па пошто су били прилично богати, а и добри мајстори то су предузели многе послове око израде здада. Између осталог погоде и израду манастира: у селу Славковици (округ ваљевски срез колубарски), у селу Степојевцу, (округ подунавски, срез колубарски) и у данашњем селу Бâу (округ руднички срез таковски).

После неог времена озидају они манастире и пођу један другом да виде како је који израдио и пошто је који погодио. Прва двојица израдила су била посао скупље, а најмлађи јефтиније, с тога се они на њега наљуте и почну га грдити. Пошто су били странци имали су узречицу ба. То чују сељани како они непрестано изговарају: ба — ба, те по томе прозову то место Б â. Милан М. Ивковић.

Постанак села Кушиљева. — На путу од Свилајнца ка Пожаревцу наилази се прво на село Кушиљово. Стари причају да је ово село било на Морави, и да се звало Глоговац.

1) Врха.

Црква му је била сакривена од Турака у густој шуми где је сад село Кушиљево. Једном на Ускрс дође силан народ у цркву. Пошто се служба сврши отпоче народно весеље. Око подне пролети гавран, и испусти из кљуна обојак који паде у сред кола. Одмах су сви слутили да ће бити несреће. И доиста не потраја дуго а из Свилајнца се крену Турци са булама да покваре, ко што они кажу, влашко весесе.

Кад дођу до потока близу цркве, сакрију буле у потоку, а они пођу право цркви. Кад су дошли код цркве похваташе све Србе и метоше их под нож, само пустише једног старца и бабу да иду и причају шта се десило. Људске лешеве поједоше грабљиве птице, а кушуље (кошуље) вукле су се тамо амо око цркве, и због тих кушуља назвали су то место Кушиљево а поток због була, Булењак. Године 1833 пресели кнез Милош село Глоговац због поплаве код цркве и надене му име Кушиљево. Ону је стару цркву срушио, а нову направио.

ПРИВЕЛЕЖИО У КУШИЉЕВУ
Никола Костић.

ЖИВОТИЊЕ И БИЉЕ У НАРОДНОМ ПРЕДАЊУ

Зашто се кува жито и носи у цркву. — Жито звало рженицу да иду у цркву а она му одговори: иди ти, ја видим цркву и одавде, јер сам велика. Зато Бог прокуне рженицу, а жито благослови да се носи у цркву и да се кува за душу.

Колико ће које године кукуруз бити скупљи. Кад загрми пре Ђурђева дне верује се колико недеља, треба до Ђурђева дне, толико ће динара бити скупљи кукуруз те године од прошле.

Зашто се јабуке пре Петрова дне не једу. На Петров дан затресе Свети Петар у рају јабуке, па се скупе деца у рају да купе јабуке, па чија је мајка пре Петрова дне јела, том детету не да да једе, а чија није даје.

Зашто је клас мали као шака. — У старо време био је клас у жита много већи него сада. Једном, ђаво упали жито, и оно почне горети. Кад народ то виде поче плакати. Тада се ражали Богородица па сиђе с неба да ватру угаси па ухвати клас и ватра престане. Али клас остане онолики колико га је Богородица ухватила.

Чуо сам ово у Смедереву.

Михаило А. Стојановић

Белешке

Маштаније у „Горском Вијенцу.“ — У „Горском Вијенцу“ војвода Драшко, причајући шта је у Млецима видео, на крају вели :

И јошт ћу ви једну спрдњу причат,
А знам чисто вјероват нећете,
Видио сам људе у Млеткама,
Ђе на коноп скачу и играју.

Кнез Роган :

То не може бит истина, Драшко,
Него су ти очи замаштали.

Војвода Драшко :

Не знам ништа но сам их гледао ;
И сам мислим да је маштаније.

Обрад :

А да шта је него маштаније ?

Ја сам чуо од једнога ђеда,
У Боку су једни доходили,
Из Талије, или од куд друго,
На наш пазар исти излазили,
Па викнули цијелу народу :
„Погледајте онога кокота !“

Кад погледај онога кокота,
Али шљеме за ногу потеже, —
Кад онај час није него сламка !

Другом викни : „послушај народе !

„Свак ће сада грозду руку имат,

„Грозду ћете бритве принијети.

„Ал' чувајте да вас јад не нађе.

„Немој који грозда окинути !“

Докле свако за по гроздухвати,

Принијеше бритве гроздовима ;

Кад виђеше чудо невиђено,

Сваки себе за нос дохватио,

Догна бритву до својега носа !

Докле трећи са врх зида викни :

„Чуј, народе, не потопите се !“

У то рикни низ пазар ријека ;

Или било мушко или женско,

Свак да гази уздигни хаљине, —

Кад ни воде ни од воде трага,

Но свак дига у пазар хаљине,

И кренуо ка да воду гази !

Кад виђели е их погрдише,
 Скочи народ, и би их побили,
 Но утеци у Котар Латини.
 То играће исто је овакво,
 Што на коноп играју, војвода!

Слична епизода овим подвученим речма Обрадова говора налази се и у Гетеовом Фаусту, коју је он узео из старе легенде о доктору Фаусту.

На основу те сличности г. Јован Скерлић, у „Летопису Матице Српске,“ књ. 206, стр. 68.—76., у чланку „Један прилог ка проучавању Горскога Вијенца,“ мисли да је ова епизода Његошу „остатак из читања великих туђинских песника,“ на име из Гетеа.

Г. Скерлић је изнео и Обрадов говор и епизоду из Фауста, па вели: „Сродство између епизоде у Фаусту и Горском Вијенцу очевидно је и неоспорно; остаје да се види да ли је Његош употребио грађу из неке наше народне приповетке или је то остатак његовога читања Фауста и несвесна репродукција исте сцене.

„Колико ми је познато сличне ствари не постоје у нашим народним умотворинама. Затим, Обрад у своме причању помиње да су то у Котору радили „једни“ који су доходили „из Талије или од куд друго.“

„Остаје друга претпоставка којој ми не мало не изгледа немогућа. — — —“)

„Још кад сам први пут прочитао у „Г. Вијенцу“ ово Обрадово причање, пало ми је на ум што сам у селу Тешици (срез моравски, округ нишки), још као ђак основне школе слушао од вршњака ђака. — Кад би нас учитељ пустио на одмор ми бисмо често, нарочито кад је велика жега, поседали под брестове око школе, па бисмо причали један другоме шта смо знали или што смо од старијих чули. У једној таквој прилици, сећам се да је неко од ђака причао, како му је отац, или неко други, не памтим, казивао да су негде долазили „комендијаши,“ па осотоњили људе и показивали им петла како вуче греду, кад оно није била греда но сламка; па онда рекли свету, да узму у руке гроздове и косире и да држе косир до грозда, али нико да се не шали да одсече грозда, кад оно нису држали гроздове, већ свак себе ухватио за нос или уво. Онда, даље, повикали су народу, да иде вода, тети се људи почну загртати, а жене задизати завијаче (сукње), па су тако непристојно ишле, кад оно нити воде нити ишта! — Па и доцније у неколико махова кад бих са својим

1) Види шта о овоме месту у Горском Вијенцу пише Мојо Медић из Загреба у „Бранковом Колу“ за 1900. г. стр. 183—185. и за 1901. г. стр. 603.—604.

сељацима дошао на разговор о вашарским представљачима, чуо сам да причају, како су некад долазили „комендијашаши“ и изводили ствари које поменух. — Слушао сам даље и то, како има људи који могу да о сото ње, да опчине, да опсене итд., па човек мисли да ради једно, а оно није но са свим друго. „Комендијашима“ се може и доскочити: ваља само нешто од одела на себи преврнути, или обути леву чарапу или опанак на десну ногу и обратно, па „комендијаш“ не може правити опсене¹⁾. Овакве ствари комендијашаши одмах опазе, па или неће да изводе своје опсене, или гледају да се опросте сметње.

Можда ово никада не бих ни саопштио, да није било чланка г. Скерлића.

Да бих се још боље уверио, постоји ли још где у народу такво причање о „комендијашима“, обратих се својим ученицима у Учитељској Школи, питајући их дали су где у народу, од престога света, чули сличних прича о „комендијашима“, и потпуности ради запитах, шта се ради, па да им се доскочи.

На велико изненађење добих доста одговора из различитих страна Србије, који су врло сродни ономе Обрадовом причању у „Г. Вијенцу“ и ономе што сам ја слушао.

Та казивања својих ученика износим овде онако како су их забележили:

Милутин Филиповић родом из Тешице, дакле из истог места у коме сам ја у детињству о „комендијашима“ слушао, забележио је у Тешици ово: На неком вашару неки комендијаш о сото њи, о маје, народ те су сви веровали, да певац вуче греду, а оно вукао сламку. Ту је била и нека баба, која је имала травку, коју кад човек има, не може се омајати, па кад виде да петао не вуче греду, већ сламку, повиче: Еј, људи, зар не видите, чије греда но слимка? Комендијаш тада упита бабу, откуд то види, а она да би се похвалила пред народом покаже травку. Комендијаш је замоли да види травку, али је превари па јој травку узме и омаје је, те је мислила да гази по води, због чега је задигла и завијачу и кошуљу па ишла откривена, вичући: бежите, људи, ево воде подавићемо се! Људи су јој се смејали, јер воде није било. — Тако се комендијаш осветио баби.

Кад човек иде у „комендију“ треба да преврне капу или чарапу или ма шта од одела на себи, па се не може омајати, већ ће све видети као што је.

Никола Т. Даничић из Купиновца (у Ресави) забележио

1) Интересантно је да сељаци неће никако променити опанак или чарапу с ноге на ногу, нити да најпре обују леву ногу па десну, јер „тада се радује ђаво“ и „бије баксуз.“ — Г. Ђорђе Јовоновић, свештеник имао је слугу из Врмце (срез бањски, окр. нишки, који једног јутра погреша и обуче гуњче, тако да му најпре навуче леви рукав па онда десни. После једног часа слуга нешто скриви и добије своје. Тада се сети како се обукао, па се желио: Ама знао сам да ће овако да буде чим сам најпре навучао леви рукав!

је: Било је некад, по причању сељака, „комендијаша,“ који су могли да опсене човека, па да види све другојаче но што је у ствари. Слушао сам како многи причају, а њима је опет казивао отац или дед, да је неко био у „комендији,“ па су га опсенили. Један „комендијаш“ тада лупи неким штапићем по земљи, а из земље изникне лоза, озелени и цвета, приметне род и сазре лепи гроздови. Тада „комендијаш“ командује да сваки узме косир и да одабере по један грозд, али нико да не сече док се не каже. Сви тако и учине. Комендијаш мане штапићем и сви виде да се левом руком држе за нос, а у десној им косир, подигнут према носу, а од гро жђа нема ни помена. Комендијаш опет мане штапићем, на шта и косира нестане, а сви гледаоци седе на својим местима. —

Ника В. Глигоријевић из Блаца (у окр. топличком) забележио је ово: У Блацу се прича да су мађионичари оманђијали гледаоце те видели гетла где вуче греду, а у ствари је вукао сламку. Но ту се десила и некаква баба, која је носила свежањ дрва, и док су се сви чудили како певац вуче греду, она је видела да вуче сламку, мађионичар купи од бабе оно време дрва, па је сад и она видела да петао вуче греду. — У дрвима, што их је баба носила, било је и једно суво пањче и у њему змија која није дала да се баба оманђија, а чим су јој дрва узета, била је оманђијана. — Да се неко не би могао оманђијати треба у међудневице да ухвати змију, шиљатим дрветом да јој прободу главу, да је намести у леји луковој, али тако да јој кроз главу никне струк бела лука. Тај струк кад носи са собом не може се оманђијати. —

Радосав Петровић вели: У селу Рамаћи (срез гружански, округ крагујевачки) слушао сам ово: Неко је отишао на вашар, па га „комендијаш“ опчинили — оманђијали, — скинули му шешир с главе и рекли му да га придржи. Овај тако и учини, а од шешира постаде казан у коме се кувају људске главе. Од тога се поплаши па испусти казан, а он кад паде на земљу опет постаде шешир. — Даље, ишао старац са бабом на вашар да прода телад. Баба је носила накошене траве. На вашару „комендијаш“ привезао сламку петлу за ногу, а народ види да петао вуче греду. Само баба види сламку. „Комендијаш“ купи од бабе ону траву, па је оманђија те је мислила да гази воду и са задигнутим оделом ишла је кроз свет. — Некога су опет оманђијали па му дали косир и показали обешен патлицан који ваља да одсече. Тек што је хтео то учинити, зауставе га и освесте, а он види да се ухватио за нос и принео о косир да га одсече.

Ко жели да не буде оманђијан ваља да понесе мало коњске

или говеђе балеге, јер у њој има свакојаке траве, па и оне која од манђијања чува. ¹⁾

Михаило Потић забележио је у селу Драгинцу (Злокућану, у окр. пиротском) ово: Некад су долазили на вашар некакви „комендијаш“ па о с о т о њ и л и свет. Један „комендијаш“ узео семе од лубенице, па га метуо у коњску балегу. Семе одмах никне, процвета и донесе род. Комендијаш откине лубенице и да гледаоцима да их секу, али да то не чине док им се не каже. Кад су се осветили, видели су да свако се бедржи за нос. — Неки причају, да је комендијаш дао свакоме по комад лубенице, да га поједе кад изађе из комендије. Кад су изашли видели су да није лубеница већ коњска балега.

Ко хоће да не буде осотоњен ваља да преврне на себи што од одела. —

Илија Ђорђевић из села Бобовишта, близу Алексинца, вели да је у Бобовишту слушао да „комендијаш“ о с о т о њ и свет па посеје семе од краставца које пред гледаоцима никне и роди. Комендијаш тада даје свакоме по један краставац, али да га не једу док не изађу из „комендије.“ А кад изађу виде да није краставац већ клин од зелене врбе, на коме се познаје како је убадан ноктима.

Јосиф Митровић слушао је у Врању да су и тамо некад били некакви „комендијаш“ па о с о т о њ и л и свет (још се тамо каже о п с е н и т и и о б м а н у т и), те је свет видео да петао вуче привезану греду за ногу. Нека баба седела је на колима у којима је било сена, видеела је да није греда већ сламка. (Под њом, у сену, била је онаква иста травка какву је петао вукао, те се није могла осотоњити). Видећи баба то повиче свету да петао не вуче греду већ сламку. Комендијаш позове бабу те се скине с кола, па је обмане, те је ишла кроз вашар са задигнутим оделом, мислећи да газу воду, а свет се смејао њеној наготи.

Ко хоће да га не осотоње ваља да промени чарапе, с леве на десну ногу и обратно, или да преврне што од свог одела. —

Александар Видосављевић слушао је у Власотинцу да су долазили „комендијаш“, па о м а ј а л и свет те је видео како петао н о с и греду. Нека баба да би боље видеела попне се на кола пуна сена и види да петао не носи греду већ сламку, те то каже свету. (У колима, у сену била је травка као и она на петлу па није дала да се баба омаје). Кад је баба сишла с кола, „комендијаш“ је омаје те је ишла чаршијом као да газу воду. Исто тако комедијаш је садио краставце, а они никли и сазрели. Један гледалац хтео да сакрије краставац па

1) Мој колега проф. Живан Михаиловић казивао ми је да у Петровцу (у окр. пожаревачком) држе, да се онај, ко мете сена под назуху не може опсенити.

га метуо у пазухе. Кад је изашао, а оно није краставац већ коњска балегга.

Ко хоће да не буде омајан, нека мете у пазухе триће или коњске балегге, јер у томе има свакојакe траве, па и оне која пречи да се човек омаје. —

У Славковици (срез колубарски, окр. ваљевски), забележио је Милан М. Ивковић да је неки мађионичар обанђија о једну бабу овако: Пошла баба на пазар да прода јаја. У пазару је сретне мађионичар и упита је пошто ће му продати јаја. Баба је била заскупила, те је мађионичар обанђија, па јој се учини да газу воду до појаса. Баба се задигне као кад воду воду газу, и у страху испусти јаја те се полупају.

Причали су ми да ваља носити црни трн у оделу, па се никако не може бити обанђијан. —

Драгољуб Димитријевић вели ово: У селу Сепцима (срез лепенички, окр. крагујевачки) кажу сељаци да чим уђу у „комендију“ одмах им падне нешто на очи као паучина — опсени одмах очи — те не могу видети како „комендијаш“ ради. — Причају за тим да је некада некакав „комендијаш“ изнео неколико лубеница и ножева па дао гледасцима и рекао, да наместе ножеве као да секу лубеницу, али нико да не сече док он не изброји до три. Кад је избројао виде да у место лубеница држе један другог за главе, а ножеве спремили као да хоће да кољу.

Опсена се може спречити кад се што од одела преврне, најбоље чарапа на левој нози, или се нађе детелина са четири листа па мете у опанак. —

Сима Поповић записао је од баба Милице Требиљске (зове се тако јер је из Требиља) у Ужицу, да је на некаквом вашару био мађионичар па дао свету по нож и по грозд, који је висео на лози. Затим је казао да свако принесе нож грозду, али да га не сече. Сви тако и учине. Кад мало после виде, да сваки држи свој нос а поред носа нож спремљен да га сече.

Ја не знам где је извор свему овом причању народном о „комендијашима“, али бих рекао да је исти извор и овом причању и ономе Обрадовом из „Горскога Вијенца.“

Према томе ја не бих рекао да је епизода из „Г. Вијенца“ позајмица из Фауста, већ да је узета из народнога причања и веровања о „комендијашима“ и њиховој моћи опчињавања. — Ово опчињавање зове Његош маштаније, што је Решетар у „Рјечнику“ који је додао „Г. Вијенцу“ објаснио са „старији црквени облик од маштање,“ а маштање је објаснио са „чини, чаролије.“

Није проста случајност ни то што се казивања из разних крајева Србије тако лепо слажу са оним из „Г. Вијенца,“ и

што се скоро све с малим изузетком, односе на гроздинож, петла и греду и на воду.

Врло би се радовао бад би још ко оваквих прилога послао „Караџићу“, и из других крајева нашега народа, не би ли се, можда, ушло у траг постанку овог народног казивања и веровања.

*

Најзад овоме додајем што су ми ученици забележили о томе чиме се може добити моћ опсењавања :

Божидар Митровић забележио је у Алексинцу ово : Ваља узети црно маче без белега па га живо метути у казан да се кува. Кување мора бити ноћу на раскршћу, где се око казана обележи круг. Кад се почне маче кувати са свију страна навале ка казану дивље животиње и аветиње, али не могу казану да приђу од онога круга. Овај посао раде обично двојица. И кад се маче са свим раскува један од њих узима од мачета кошчицу по кошчицу, и пита друга : видиш ли ме ? Ако онај одговори : видим те, онда то није кошчица која се тражи, већ узима другу и тако редом док не наиђе на кошчицу, коју кад узме друг га не може видети. Ту кошчицу чува, јер она има такву моћ да онај ко је има може чинити шта хоће, а да га нико не види, или ако види не види онако како је у ствари и т. д.

Милутин Филиповић забележио је у Тешици (срез моравски, окр. нишки) то исто с том само разликом што за време кувања долазе до круга да омету оне што кувају, животиње, ђаволи, аветиње, војска, па чак и родитељи кувача ; сви их зову, одвраћају и омећу, али ови не треба на то да се обзиру док не нађу кошчицу. Нађену кошчицу ваља ушити где у одећу па носити, и тиме се добија особита моћ осотоњавања.

Драгољуб Димитријевић забележио је у Сепцима и Вишевцима (окр. крагујевачки) и Рипњу (окр. београдски) ово : Узме се у очи петка бакрач и црна мачка без белеге, па се однесе ван села гдегод на раскршће, али у доба кад нико не пролази, јер ако ко прође омете ствар. Ту се наложи ватра и на њу се, на дрвеним сојама, мете бакрач, а у њега се мете мачка да се кува. Кад буде пола ноћи изађу разни зверови и змије и почну се драти да поплаше онога што кува мачку. Но он не треба никако да се плаши, јер у томе и лежи цела ствар да се не поплаши. И ако се не поплаши, долази ђаво и потпуно му се потчињава. Он треба да му нађе три посла која не може извршити нпр. да донесе у решету воде, да састави земљу и сунце или сличне немогућности. Ако ђаво изврши ма и један од задатих послова, онај човек мора одмах умрети. Пошто ђаво проба задате послове, па ако их не могадне извршити доноси прстен и предаје му. Тај прстен има ту моћ да кад се само дуне у њега, ђаво одмах долази и извршује одмах све што му се нареди.

Исти Димитријевић забележио је у реченим селима још и ово. Човек треба сам у вече да понесе : петла (који не мора бити црн), бакрач, огледало и воштану свећу, и да иде на какву раскрсницу ван села. Путем петао не сме никако крехнути. На раскрсници ваља наложити ватру, кресивом укресану, па петла живог метути у бакрач и ставити да се кува. Кад се скува, ваља га очупати, па месо скинути са костију, а све кости скупити на гомилу. За тим ваља упалити свећу, узети огледало и стављајући међу зубе кост по кост гледати у гледало, док се не наиђе на кост која кад се стави међу зубе у огледалу се лик не види. Ту кост ваља чувати јер онај ко је има при себи постаје невидљив и може њоме опчињавати до миле воље.

Светозар Петровић забележио је у Трудељу (срезу качарском, окр. рудничком) своме месту рођење то исто, само петао ваља да буде потпуно црн и без белега, и још за време целога посла око кувања петла не треба никако проговорити.

Тих. Р. Ђ.

Остаци обожавања дрвета у нас — У „Ловцу,“ у бр. 8. од ове год. превео је В. Т. Сп. из „Petit Temps-а“ чланак „Обожавање дрвета“. Ту се казује како је обожавање дрвета још и данас распрострањено на површини кугле земљине, у свима крајевима света. Износи се даље како је Дарвин 1833. г. испитујући Јужну Америку, на путу ка Буенос Ајресу запазио у сред равнице дрво које се високо дизало и које су Индијанци поштовали као оличење бога Валаха. „Чим би га спазили, прича Дарвин, па ма то било и врло далеко они би се у знак свога богопоштовања драли колико их је грло доносило. Како је ово време била зима, то је дрво било без лишћа, али место лишћа вишаху небројени конци, о које су опет биле обешене разне понуде, које су се састојале из цигара, хлеба, меса, парчета разних материја и т. д. и т. д. Они Индијанци који су били сиромашни задовољавали су се, што су о дрво обесили по који кончић из цепа, јер је он био нарочито спремљен за то, они пак који су били најбогатији обично су сипали зејтина у нарочито ископане јамице. . . .“ — Код Аканта у једном пределу реке Нигра приношене су пре врло кратког времена жртве дрвећу, светим мимозама ; тим дрветима доносили су домороци храну и везивали би парчета разних материја о њихово грање. — У Дахомеји у околини језера Чада, у Египту виђане су сличне ствари и т. д.

Исте ствари о обожавању дрвета, донашању болесника испод њих ради исцељења, принашању жртава дрвећу, и вешању разних ствари о њихове гране нашао сам и читајући доле А.

Reville-a „Les religions des peuples non-civilisés“ (књ. I, стр. 62. и 393. и књ. II, стр. 161.), где су изнесени и неколики примери¹⁾.

И у нашем се народу очувало и до данас обожавање дрвета до те мере да се где што особито поштује, да му долазе болесници и да му се чак и жртве приносе.

Вук у Рјечнику код рјечи с ј е н о в и т казује како се у Грбљу приповиједа „да између великијех дрвета (букава, растова и т. д.) имају гдјекоја сјеновита²⁾, која у себи имају такву силу да онај који их посијече одмах умре или дуго година до смрти остане болестан.“

Кад сам 5. јуна 1895. год. био у Драгуши (округ топлички), селу које је некада било насељено Србима па кад су Срби у сеоби 1737. г. одатле одселили село населише Арнаути. Док су ту Арнаути становали опусту драгушка црква и око ње се дигне леп забран, који су Арнаути звали ц р к в е н и з а б р а н. У црквени забран нису смели никако дирати, јер се вероваше ко у њега дирне м о р а п о л у д е т и.

Сем овога у многим крајевима нашега народа држи се да под н е к и м дрветом може човек да н а м е р и, па да се разболи.

Најзад з а п и с и су у нашем народу у особитом поштовању. Понекад су они чак и ограђени, да се не би око њих газило или да им се не би какав квар учинио. Вук у Рјечнику, код речи з а п и с, казује како се са записа род не сме млатити, нити се на њега пети, јер веле да је грехота; а М. Ђ. Милићевић у „Животу Срба сељака“ стр. 127. каже да се то дрво (запис) држи као нешто о с в е ћ е н о.³⁾

Сматрајући тако нека дрвета као света, народ им придаје и чудотворну моћ па им и жртве приноси.

Вук у Рјечнику код речи с ј е н о в и т казује још и ово:

1) Тамо се између осталог вели како је Mungo Park при крају путовања наишао на дрво, поред кога се, као што му вође рекоше, не пролази, а да се на њега не обеси комад какве материје, јер је опасност да се дрво не разгневи. (Schauenburg, Central-Africa I, 94).

2) Т. Маретић у чланку „Studije iz pučkoga verovanja i pričanja u Hrvata i Srba“ (Rad jugosl. akad. књ. LXII., стр. 19.) мисли о овим дрветима да су ваљда зато сјеновита, што се у многих народа с појмом „сјена“ спаја појам „душа“, па наводи примере за то из грчког и латинског језика неких дивљих народа, а за Србе и Хрвате вели да „у свом језику не идентификују, до душе, појмове: „сјена и душа“, али у свом вјеровању идентификује сјену с душом“ и за то, поред онога што се у Боци мисли да човек може да „изгуби свој сјен“, (узето из Вуковог Рјечника код речи: сјеновит), наводи као потврду причање М. Ђ. Милићевића из Живота Срба Сељака (Гласник XII, 123.): Кад се у вече (на бадњак) стапу молити Богу, онда запале воштану свећу поред жиже или лојане свеће па старешина а и остали гледе, којему се од чељади не види сенка према тој божићној свећи, и за оно држе да ће те године умрети. „Не имати дакле сјене исто је, што и не имати душе, бити мртав.“ „Сада знамо, вели Т. Маретић даље, да народ нека стабла зато зове сјеновитима, што држи да је у њима некаква душа т. ј. сјена“

3) Светиња записа можда је и отуда што се око њих врши ношење литије, али и ношење литија тек је са хришћанством добило данашњи карактер, а пре тога је био многобожачки обичај.

„кад се ко боји да није сјеновито оно дрво које је посјекао, ваља да на пању његову живој кокоши осигече главу оном сјекиром којом је дрво сјекао, па му ништа неће бити, ако би дрво и било сјеновито.“ — М. Ђ. Милићевић казује о лечењу код дрвета на стр. 283. — 284. „Живота Срба сељака.“¹⁾

Али сем свега овога наш народ има један доста чест обичај, који се помиње и у верама нецивилизованих народа у обожавању и дрвета, и што је на сваки начин и у нас заостатак од обожавања дрвета, а то је што и наш народ у болестима веша о дрвеће различите ствари, по највише комађе од одеда болесника, а некад и дарове од њих.

11. јуна 1895. г. идући из села Мекиша у Кочане (окр. топлички) свратио сам и на брдо Комњигу према Курвин-Граду. На Комњизи сам видео два камена наслоњена горњим деловима један на други, а доле су растављени да се између њих може провући. Ту се провлаче болесници надајући се да ће им то помоћи. Ово се камењез ове Шупаљ Камен (под тим их је именом забележио и М. Ђ. Милићевић у Краљевини Србији стр. 356.) и Лекован Камен. На гранчицама од дрвећа и цбуња око Лековна Камена невољни који ту лека траже вешају крпе, или пешкире или чарапе или друго што од одеда.

Још је чешће вешање којечега по дрвећу, које је поред извора у којима се болесници, лека ради, купају или умивају, чему се у нашем народу особита вредност придаје. Ово је пак остатак из обожавања вода и извора, што је такође врло честа ствар у религијама нецивилизованих народа.) Но мени изгледа, да су ове две ствари: обожавање извора и дрвета у приношењу дарова некако сад у нас спојене у једно, или још тачније, давање дарова води постало је надмоћније, а вешање о дрвеће је доста ишчилело, па је као ишчилели остатак придодат обожавању вода. Јер као што рекох сад се ствари најобичније вешају о дрвета која су поред извора, а врло су чести случајеви да се ствари остављају само води и без вешања о дрвеће. Примере и за прво и за друго наводим ниже:

Изнад села Кулине (у срезу моравском, окр. нишком) има извор сумпорне воде, коју народ сматра за лековиту. Од најразличитијих болести долази ту свет па се купа или умива. Близу извора је једно дрво јаворово на које невољници, пошто се окупају или умивају вешају: пешкире, мараме, парчад од одеда, конце и т. д. Јавор је толико начичкан овим стварима да изгледа као да је њима уродио.

1) Можда није на одмет поменути и то да се у неким болестима баје болесницима на дрвљанику.

2) О обожавању вода и извора види поменуто дело А. Reville-a: „Les religions des peuples non-civilisés“ (књ. I, стр. 63., 142., 225., и књ. II, 198.).

Близу Пирота, код Змајевичког Камена налази се извор, на који долази свет средом и петком, пре изласка сунца, те се умива против окобоље. Пошто се умију, понесу нешто воде кући за умивање још неколико јутара, а на дрвеће око извора вешају парчад од одела.

Четврт часа од Крагујевца налази се извор који се зове Циганчица, који је, по народном веровању лековит од грознице а и од других болести. Обично на млади петак, а и других дана долази свет на Циганчицу рано из јутра те се ту умива и пије воде. При поласку баца се новац у воду, а на обличјем трну остави се каква бела тканина.

Западно од Рибарске Бање за два часа, испод Јастрепца налази се извор звани Жута Вода. Овај извор, верује народ, лечи од очних болести, за то ту свет долази те се умива, а за тим поред извора на трави оставља или окачи о дрво парчад од свог одела, конце, чарапе итд.

До Крушевца налази се једна чесма која се зове Курилово, и која је саграђена пре неколико година. Пре тога је ту била баруштина, која се сматрала као лековита, нарочито од грознице. Око баруштине било је шибље и једна врба. Кад се болесник ту умије и пије мало воде баци у њу новац, а од одеће откине кончић или типче, те га прикази за трн или ону врбу. Кад пође кући не треба никако да се осврће, јер ће се, ако се осврне, и грозница, која је остала на Курилову, вратити. И садања чесма се сматра за лековиту, те јој долазе болесници, бацају у њу новац кроз пукотину с горње стране, а мало ниже од чесме вешају типчиће, чарапе, пешкире тканице и др.

Четврт часа од Ваљева уз Градац налази се чесма звана Мина Вода. Болесници од грознице из околине ту долазе, купају се и остављају оно што су од одела до себе имали (кошуљу, гаће, чарапе и др.). Болесници ту доносе по једно кокошије јаје, које мало пробију, па исеку нокте и у њега мету. Још доносе и главицу бела лука, па оно јаје, лук и још каква новац оставе на каква камен код чесме. Кад пођу кући не осврћу се.

Код витковачке цркве Св. Нестора (ср. моравски окр. нишки) има бунарић чија вода лечи од очних болести. У празничне дане долазе ту болесници и пошто се умију остављају код воде парче од одела или каква новац.

На планини Јелици има једна каменита чука којој је на врху камен, који се свршује рупом налик на дубок тањир. У тој рупи има увек воде (налик на зејтин) за коју кажу да лечи очи. Они који се на њој, лека ради, умију, остављају око ње бела лука, крпе од одела и томе слично.

Исто тако купа се свет на Распети Петак у Лептерији код Соко Бање и пошто се окупа но неки оставља на месту где се свлачио црвени конац.

Близу Ресника (у срезу бањском, окр. нишком) код цркве Св. Аранђела је извор, на коме се народ о сабору, на дан Св. Аранђела, умива, после чега баца у воду коју пару или оставља какав а леви кончић поред извора.

Пола часа далеко од Пожеге је место Савинац, на коме је један мали бунарић. Кад кога хвата грозница води га родбина на бунарић. Ту га умије, опере му ноге и среже му све нокте, које меће на новац и заједно с новцем ту оставља. Неки још ту остављају бела лука и какву крпицу са болесника. (Новац обично покупе чобанчад и однесу, а остало остаје).

Помињем најзад да М. Ђ. Милићевић у „Животу Срба сељака“ наводи у басмама (бајањима) некакав Галилеј поток (стр. 272.), Лелеј Гору и Леки Гору (272.), Лелејску Гору (275.), Полелеј Гору (283.). Да и ово није потсећај на обажавање вода и дрвета?

Тих. Р. Ђ.

Ситне белешке

Како је север дошао на земљу. — У старо време није било севера на земљи, него је увек било лето. Од тога се толико размножи, змија, гуштера, скакаваца, мушица и т. д. да се није могло од њих опстати. Зато се стану људи договарати, шта и како да се ради, и ко да се пошље да доведе Север на земљу. — Прво се јави голуб и рече, да ће он да иде и да доведе север. Људи пристану и испрате га. Летећи голуб дође до Севера. Кад га овај спази запита га, што је дошао. Голуб му исприча шта је и како је по земљи и да га људи моле да дође на земљу и да спасе народ од беде. Север га запита, чиме се храни и где спава. Голуб одговори, да једе неколико зрна пшенице и да спава на грани. Север нареди да му се да то што му је потребно. — Кад је било ноћу, Север дуне јаче и голуб се смрзне те се тако није ни могао вратити.

Људи су чекали неко време па кад видеше да голуба нема да се врати, искупе се понова ради договора, ко ће сада ићи да моли, не би ли се смиловао Север да дође на земљу. Тада се

јави пас. Кад је пас дошао Северу, он га запита зашто је дошао, и овај му исприча исто онако као и голуб. — Тада и њега Север запита где спава и чиме се храни. Овај му одговори: спавам под ведрим небом а једем комад хлеба. То му се испуни. Пошто је заноћио на пољу, Север дуне јаче те се тако и пас смрзне. Пошто ни њега није било да се врати, онда се јави ћоса да жели да иде по Север па ако се он не врати, онда више никога нека и не шаљу. Пође ћоса тако на далеки пут. Путујући дође Северу. Пошто му исприча све шта је и како је на земљи и због чега је дошао, рече му и то да су људи пре њега слали голуба и пса па да се нису ни вратили. Тада му Север рече: „Добро, ићи ћемо сутра, него молим те, кажи ми чиме ћу те угостити.“ А Ћоса му одговори. „Ја једем печено годишњаче прасе, девет печених пилића, девет погача на девет сита сејаних и пијем вина од девет година а деведесет и девет ока; спавам у подруму од девет аршина дубоком, покривам се са девет биволских кожа и са деведесет и девет ћилимова вунених. Тиме ћеш ме угостити.“ Север нареди да му се све ово испуни. Кад је било ноћу Север почне дувати не би ли се ћоса смрзао. У јутру пође север да види је ли жив ћоса: Ћосо јеси ли жив? Јесам одговори ћоса. Како ти је било на спавању? — Добро, одговори ћоса. И кад су погледали видели су: да су остале још само три биволске коже не смрзнуте а остало је се било заледило услед хладноће.

Тада Север запита ћосу, куда иде у своју земљу А ћоса одговори: „Ја скачем са овог брда на оно, са оног на оно онамо и тако с брда на брдо док не дођем у своју земљу. „Онда му Север рече: „Ајде ти измичи напред ја ћу те стићи.“

Пође ћоса, али не куда је казао с брда на брдо, него све потоцима и заветринама а Север је јурио с брега на брег, куда је ћоса казао био, мислећи тиме да ће се ћоса у путу смрзнути. Пошто није нигде стигао ћосу а већ је дошао на земљу он види да је ћоса мудрији био од њега. — Тако се ћоса врати са великим задовољством. Људи су му много благодарили, што им је учинио толику доброту и спасао их беде коју су трпели годинама. Ето, од тог доба је и Север (ветар) на земљи.

Забележио у Жупи од једног ћосе.

15. маја 1900. г.

Драгољуб Н. Васиљевић

Завезивање одећа. — У вече кад се женске изују чарапу при врху поврате па увезу и тако увезану оставе. Даље, и сукње увију и вежу. То све раде за то што ноћу, веле, иду авети па облаче све оно, што човек или жена дају носи; па то сву ноћ носе и у јутру оставе па да не би авети носиле ваља завезати (Ово сам чуо од жена, а у то људи слабо верују).

Крагујевачка Јасеница

Јеремија М. Павловић

Запрушавање места испод лонца. — Кад су разбојници ухватили Исуса Христа и повели да га распну, онда забоду један ексер у један длан, други ексер у други длан а два у обе ноге. После су хтели да забоду један и у трбух, али нека жена, видећи то, није могла гледати муке на крсту, већ узме пети ексер и сакрије под лонац крај огњишта. Разбојници су тражили свуда, али не нашавши, оставе намеру и не забоду му пети ексер у трбух.

И данас је остала успомена од тога догађаја, те домаћице, чим измакну лонац с јелом из огњишта, одмах запруже онај круг пепела који је лонац оставио, говорећи: „тако се ваља!“

13. МАЈА 1901.

ЈАГОДИНА.

ПРИВЕЛЕЖИО

ЉУБ. ДАМЊАНОВИЋ

Зашто на цркви мора да има више врата. — Био у неком селу страшљив поп. Једнога дана дође поп у цркву да служи а сељаци одеру кожу од вука и напуне је, па је метну пред врата. Поп кад је кадио по цркви, опази вука, поплаши се и стане га терати. Али пошто вук не отидне он се затрчи и прескочи преко њега напоље. Од тада на црквама има више врата.

ПРИВЕЛЕЖИО У ИВАЊИЦИ

ДРАГ. С. ОЦОКОЉИЋ.

Поређења. — 1. Глув ко топ (врло глув).

2. Прост ко будак, или ко вагов, (врло прост).

3. Канда је лежо на јаје, (тако је жут и слаб).

4. Ала је румен ко краставац, (зелен је, нема ни мало руменила).

5. Успија ко туринска баца, (разјапио уста).

6. Луд ко и лане а лане ко и ове године, (увек је луд).

7. Бео ко циганска месечина, (црн).

8. Плива ко сикира по земљи, (не зна пливати)

9. Пасује, ко песница на око, (не одговара једно другом).

10. Ала је овај галант, ко буговарски лончар! (кад је разбио суне, није хтео купити цице).

11. Буба, ко путо о лотру, (којешта говори).

12. Јак, ко вранин мозак, (слаб).

13. Страшан, ко жаба.

СЕНТОМАШ.

ЈОВАН ДУЊЕРСКИ.

Знаци којима се служе неки неписмени људи. — Г. М. Ђ. Милићевић у својој књизи „Живот Срба сељака“ на стр. 334. описао је рабоше који нису ништа друго до „помагачи памћењу наших неписмених сељака, кад год имају какве бројеве да сачувају од заборав.“

Мени је пак намера да у „Караџићу“ изнесем знаке још

једне врсте, којима се наш неписмени свет у Нишу и околини служи при памћењу бројева.

Знаке које ћу ниже изнети научио сам од мога деде Цветана Николића, механџије у Нишу. Он је неписмен и њима се увек служаше кад год је хтео какав број од заборава да сачува. Он пак научио је ове бројеве од једног свог ортака са којим је ортаковао у механџилуку у Кутини. У Нишу се још и многи други неписмени људи истим знацима служе.

Ти су знаци:

1= I	9= ⊙ IIII	17= Γ ⊙ II	49= Γ Γ Γ Γ ⊙ IIII
2= II	10= Γ	18= Γ ⊙ III	50= ⊙
3= III	11= Γ I	19= Γ ⊙ IIII	59= ⊙ ⊙ IIII
4= IIII	12= Γ II	20= Γ Γ	60= ⊙ Γ
5= ⊙	13= Γ III	21= Γ Γ I	70= ⊙ Γ Γ
6= ⊙ I	14= Γ IIII	29= Γ Γ ⊙ IIII	80= ⊙ Γ Γ Γ
7= ⊙ II	15= Γ ⊙	30= Γ Γ Γ	90= ⊙ Γ Γ Γ Γ
8= ⊙ III	16= Γ ⊙ I	40= Γ Γ Γ Γ	99= ⊙ Γ Γ Γ Γ ⊙ IIII

100= X	700= X X X
110= X Γ	734= X X X Γ Γ Γ IIII
147= X Γ Γ Γ Γ ⊙ II	800= X X X X
200= X X	900= X X X X X
300= X X X	1000= X
400= X X X X	10 хиљада = ⊙
500= X	20 " " = ⊙ I
600= X X	30 " " = ⊙ ⊙

ДИМИТРИЈЕ С. ГРУДАНОВИЋ
УЧЕН. УЧИТ. ШКОЛЕ

ПРИКАЗИ

Преглед географске литературе о Балканском Полуострву, свеска IV (за 1898., 1899. и 1900. годину), уредио Др. Ј. Цвијић, — *Bibliographie géographique de la Péninsule Balkanique, tome IV (1898., 1899, et 1900.) rédigée par J. Cvijić*. Београд, Државна Штампарија Краљевине Србије, 1901. стр. 124. 4-тина. Цена 7 дина. — Овим „Прегледом“ чини г.

Цвијић неизмерних услуга српској географској науци. Жалити је само што су пропуштени неколики списи, који не би требало да су изостављени, међу које не рачунамо и „Караџића“, који такође нигде није поменуто.

Српске народне пјесме скупио их Вук Стеф. Караџић. Књига осма у којој су пјесме

јуначке новијих времена о војевању за слободу и о војевању Црногораца. (Државно издање). Београд. Штампариа Краљевине Србије 1900. стр. X + 579. Цена 3 динара. — Уредништво „Караџића“ не добија на приказ државна издања Вукових дела! Ову књигу бележимо по другим листовима. —

Стојанъ М. Поповъ **Крали-Марко**. народна епическа поема. Издава редакцијата на в. Щастие. Софија. Печатница „Просвѣщение“.

1901.. мала 8-мина, стр. XII 203. Цена 2 лева — за сад само бележимо ову књигу, а ако будемо имали више времена проговоримо коју о њој, тек свакако не би требало да се о њој не проговори, тим пре што је купљена на састанку о Светлом Петку на граници код Цариброда, где се увек продају и књиге, нарочито овако згодне за народ и које имају намото из кога се види које земља ког јунака хвали па и Бугарија — Краљевића Марка!

ГЛАСНИК

Од издавачке књижаре Пахера и Кисића у Мостару добили смо овај књижевни оглас:

„Ивашла је из штампе књижица са натписом: **Слава Крсног имена у Мостару**. — Попис српско-православних породица у Мостару, њихово Крсно име са кратким предговором о значају крсног имена и тропарима светитеља као и сликом „Књажеве вечере на Косову“. — Ова мала књижица која износи 96 страница у формату 11 са 7 см. и ако нема своје књижевне вриједности, ипак је принова која ће послужити својој одређеној цијељи. Цијена јој је 40 потура.

Главни одбор Друштва Св. Саве смера да ове године штампа IX књигу својега органа, „Браства“. Прилози, који су до сад стигли уредништву, и ако по количини нису малобројни, по каквоћи нема их толико, колико би требало да испуне ову књигу. С тога уредништво, поред објаве, коју је обзнанило после изласка VIII. књиге, позива родољубиве писце српске, особито старије и на перу огледане, да се својим радовима одазову „Браству“ најдаље до краја јуна ове године, а у смислу овога програма:

У свима књижевним прилозима треба имати на уму онај велики патриотски задатак, који је Друштво Св. Саве узело на се и који

је у главном у овом: да шири просвету и негује национално осећање и врлине у српском народу. А поименце у „Браство“ се примају ови прилози:

1. Чланци, у којима се описују српске покрајине или поједина места, чим било знаменита за српски народ;

2. Чланци о повесничким догађајима српскога народа, старим, новим и најновијим; биографије знаменитих Срба, ратника, књижевника, наставника, духовника и других заслужних родољуба;

3. Популарне расправе о језику обичајима и свима особинама српскога народа;

4. Патриотске, моралне и научне уметничке песме, приче и расправе;

5. Чланци из других наука, писани за народ, с намером: или да уклоне какав недостатак и заблуду или да помогну радиност и умни развитак српског народа.

Чланци не треба да буду сувише дугачки да њина дужина не би била на штету разноврсности ове књиге. Примљеним за „Браство“ прилозима даје се награда према утврђеним правилима за уређивање „Браства“. Прилоге треба слати тајнику Друштвеном Момчилу Иванићу, уреднику „Браства“, ул. Св. Саве бр. 17.

„КАРАЏИЋ“ ИЗЛАЗИ У АЛЕКСИНЦУ ЈЕДАН ПУТ МЕСЕЧНО НА 1—1½ ШТАМПАНОМ ТАБАКУ, ЦЕНА МУ ЈЕ 5 ДИНАРА ГОДИШЊЕ, ПОЈЕДИНИ БРОЈЕВИ СТАЈУ 0.50 ДИН. — РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ.